

XXII. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH
VĚDÁCH. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

22ND INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL
SCIENCES. CONFERENCE PROCEEDINGS

Place: Velké Bílovice (Czech Republic)
June 12-16, 2019

Publisher: Masarykova univerzita (Masaryk University Press), Brno

Edited by:

Viktorie KLÍMOVÁ

Vladimír ŽÍTEK

(Masarykova univerzita / Masaryk University, Czech Republic)

Vzor citace / Citation example:

AUTOR, A. Název článku. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XXII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

AUTHOR, A. Title of paper. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *22nd International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University Press, 2019. pp. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

Publikace neprošla jazykovou úpravou. / Publication is not a subject of language check.

Za správnost obsahu a originalitu výzkumu zodpovídají autoři. / Authors are fully responsible for the content and originality of the articles.

© 2019 Masarykova univerzita
ISBN 978-80-210-9268-6 (online : pdf)

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9268-2019-48

DOPADY REZIDENČNÍ SUBURBANIZACE NA VÝDAJOVOU STRÁNKU ROZPOČTŮ POPULAČNĚ MALÝCH OBCÍ

The impacts of residential suburbanization on expenditures in the budgets of low populated municipalities

LUCIE HORÁČKOVÁ ¹

MIROSLAV KOPÁČEK ²

¹Katedra financí a účetnictví | ¹Department of Finance and Accounting
²Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy | ²Depart. of Regional Develop. and Public Administr.
Fakulta sociálně ekonomická | Faculty of Social and Economic Studies
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem | University of J. E. Purkyně in Ústí nad Labem
✉ Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem, Czech Republic
E-mail: lucie.horackova@ujep.cz, miroslav.kopacek@ujep.cz

Anotace

Obce nacházející se v suburbánních zónách měst se v důsledku procesu rezidenční suburbanizace potýkají nejen se změnami na územní své obce, ale také se změnami ve svém hospodaření. Především se potýkají s obtížemi na výdajových stranách svých obecních rozpočtů. Cílem výzkumu je identifikovat nejvýznamnější změny na výdajových stranách rozpočtů obcí v suburbánních zónách statutárních měst Ústeckého kraje České republiky, které byly vymezeny na základě spádovosti, a to dle dojížděkové vzdálenosti do jádrového statutárního města. Prostřednictvím osobních rozhovorů se starosty obcí bylo zjištěno, že nejvyšší nárůst výdajů v důsledku rezidenční suburbanizace nastal v odvětví vodního hospodářství, předškolního vzdělávání, pozemních komunikací, ochrany životního prostředí a sportu a zájmových činností.

Klíčová slova

výdaje, obecní rozpočet, místní veřejné služby, rezidenční suburbanizace, občanská a technická vybavenost

Annotation

Because of the process of residential suburbanization municipalities located in suburban areas have to face not only changes within their territories, but also changes in their financial management. First of all, they need to cope with struggles in the expenditures of their municipal budgets. The goal of the research is to identify the most important changes in the expenditures of municipal budgets of the municipalities located in suburban areas of statutory towns in the Ústí nad Labem region in the Czech Republic. These municipalities were defined based on their catchment area, meaning the commute distance to their core statutory town. On the basis of personal interviews with the mayors of individual municipalities it was found out that the biggest increase in expenditures due to the residential suburbanization came about in the sectors of water management, preschool education, roads, environment protection, sport and leisure activities.

Key words

expenditures, municipal budget, local public services, residential suburbanization, civic and technical facilities

JEL classification: H72, R58

1. Úvod

Rychlost technologického pokroku zapříčinila brzkou proměnu chování společnosti. Od druhé poloviny 20. století nastupuje nová generace společnosti označována jako postindustriální (Bell, 1973). Pro tuto společnost je z pohledu mobility charakteristický rozptyl, tudíž opouštění jádrových měst a přesun do jejich periferních oblastí, tzv. suburbií, kdy zásluhou městské hromadné dopravy, či hojně využívaných osobních automobilů, je jádrové město snadno dostupné, přičemž intenzivní osídlování příměstských oblastí zapříčinilo rozšiřování měst, čímž započal proces tzv. rezidenční suburbanizace (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008). Ve státech střední a východní Evropy, tedy i v České republice, se tento jev začal nejintenzivněji projevovat počátkem 90. let 20. století

(Temelová, Novák, Jíchová, 2016). Rezidenční suburbanizace nepřináší jen změny v rozvojových procesech a územním uspořádání na okrajích měst, ale také přináší významné změny v příměstských oblastech, a to v obcích, které se nachází v těsné blízkosti města v tzv. suburbánních zónách (Kladivo, Roubínek, Opravil, Nesvadbová, 2015). V suburbánních zónách nachází obyvatelé příhodné podmínky pro své domovy, ale zároveň především pomocí individuální dopravy (osobních automobilů) je jádrové město snadno dostupné, což je pro obyvatele klíčové z pohledu zaměstnání. Ačkoliv se rezidenční suburbanizace jeví pro tyto obce z pohledu územního rozvoje za příhodnou, není tomu zcela tak ve všech ohledech. V České republice přitěžuje obcím existence speciální formy suburbanizace tzv. urban sprawl (sídelní kaše), při které jsou obce postiženy racionálně neorganizovanou výstavbou rezidenčních a komerčních ploch na území obce (Hnilička, 2005). Takováto výstavba negativně ovlivňuje nejen územní rozvoj obcí, ale zatěžuje i výdajové strany jejich rozpočtů, jelikož je nutné neplánovaně dostavovat v nových částech obce chodníky, veřejné osvětlení aj. (Ouředníček, 2002). Komerční suburbanizace může být v důsledku umocněna i využíváním investičních pobídek ze strany investorů (Hlaváček, Buřt, 2018).

Nejen však výstavba nových budov pro bydlení, ale i samotné navyšování počtu nových obyvatel v obci, významně ovlivňuje bilanci obecních rozpočtů. Jak uvádí Macešková a Ouředníček (2008), rezidenční suburbanizace vyvíjí více tlak na výdajové strany rozpočtů obcí než na jejich příjmové strany, což pro obce není žádoucí. Ačkoliv do obcí přichází noví obyvatelé, místo trvalého bydliště si mohou ponechávat jinde (např. ve městě), čehož využívají, a právě tato skutečnost výrazně negativně ovlivňuje výši daňových příjmů, které obci plynou, jelikož počet obyvatel s trvalým bydlištěm v obci je klíčovým aspektem v českém systému předělování daňových příjmů do obecních rozpočtů. Toto chování občanů tak citelně ovlivňuje hospodaření obcí, jelikož daňové příjmy jsou nejdůležitější položkou příjmových stran obecních rozpočtů. Tento jev se označuje jako suburbánní vykořisťování (suburban exploitation), který byl definován původně v prostředí USA, a to v obráceném fungování, kdy obyvatelé mají trvalý pobyt v sídle, které je součástí suburbánního pásu, přičemž permanentně využívají a spotřebovávají veřejné služby v jádrovém (spádovém) městě (Ouředníček a kol., 2012). Z pohledu územního rozvoje se za rezidenční suburbanizace vyvíjí tlak na občanskou vybavenost a technickou infrastrukturu jednotlivých obcí (Kladivo, Roubínek, Opravil, Nesvadbová, 2015), na základě kterých obce poskytují obyvatelům lokální veřejné služby (Markvart, 2010) s tím, že lokální veřejné služby jsou významnou výdajovou položkou rozpočtů obcí. Všechny zmíněné skutečnosti se výrazně promítají do hospodaření obcí. Významnou roli v korigování územního rozvoje obcí a v důsledku i hospodaření obcí představují nástroje prostorového plánování (Varela-Candamio, Morollon, Sedrakyan, 2019), kterými v České republice primárně jsou strategické a územní plánování. Vzhledem k velké rozdrobenosti české sídelní struktury a i poměrně časté malé populační velikosti obcí na venkově, řeší tyto obce v rámci procesu územního plánování specifické problémy (Kopáček, 2018).

Všeobecně lze konstatovat, že obce zasažené rezidenční suburbanizací se potýkají s problémy nejen v oblasti územního rozvoje, ale také s obtížemi na výdajových stranách svých rozpočtů. Prostřednictvím rozhovorů se starosty jednotlivých obcí, jakožto monokratickými orgány obcí, které reprezentují obce navenek (zákon č. 128/2000 Sb.), bylo hlavním cílem výzkumu identifikovat nejdůležitější změny na výdajových stranách rozpočtů obcí v suburbánních zónách statutárních měst Ústeckého kraje. Pro výzkum byly stanoveny následující pracovní hypotézy:

- Obce, jejichž rozvoj ovlivňuje výrazným vlivem rezidenční suburbanizace, musejí klást vyšší důraz na rozšíření kapacit veřejné infrastruktury, a to hlavně v oblasti technické infrastruktury a občanské vybavenosti.
- Proces rezidenční suburbanizace se odráží v rozpočtových výdajích obcí, a to tak, že nastávají změny ve struktuře rozpočtových odvětví obcí, které jsou tímto procesem zasaženy.

2. Dopady rezidenční suburbanizace na výdajovou stranu obecních rozpočtů

Změny v územní rozvoji obcí se přenáší do hospodaření obcí na základě poskytování veřejných služeb, jakožto schopnosti veřejného sektoru uspokojit společenské potřeby (Saussier, de Brux, 2018). Například Smutek (2017) uvádí, že rezidenční suburbanizace v prostředí polských gmin navyšuje výdaje místních rozpočtů z důvodu nárůstu počtu osobních automobilů na pozemních komunikacích, načež je nutné vynakládat vyšší výdaje na jejich údržbu. Obdobně k tomu dochází i v prostředí Číny (Yong a kol., 2016), přičemž v českém prostředí je samotná dojíždka příměstských obyvatel do jádrových měst problematickým faktorem suburbanizace (Macešková, Ouředníček, 2008). Naopak Wu (2007) vnímá dojíždění obyvatel do jádrových měst pozitivně. Domnívá se, že navyšování cen pohonných hmot může pozastavit proces rezidenční suburbanizací a pomoci příměstským oblastem k finanční stabilizaci, což poskytuje čas ke zvýšení kvality veřejných služeb v příměstských oblastech. Pronello, Longhi, a Gaborieau (2018) taktéž sledávají zátěž rezidenční suburbanizace v oblasti dopravy, avšak nikoliv z důvodů navyšování nákladů na údržbu pozemních komunikací, ale sledávají nutnost zvýšit výdaje na zajištění vyšších kapacit autobusových linek v příměstských oblastech. Ovšem tyto závěry nemusí platit univerzálně, jelikož Kristof (2018), taktéž analyzoval městské a příměstské oblasti, konkrétně oblasti kolem maďarského města Miskolc, a ve

svém výzkumu nepotvrzuje žádné nedostatky v oblasti dopravy. Smutek (2017) však v důsledku zvýšení nákladů spojených s oblastí dopravy pozoruje nižší přiděl peněžních prostředků do oblasti sociálních věcí, vzdělání a školských služeb, což shledává za nesprávné a obává se zhoršení kvality poskytování těchto veřejných služeb v čase. Logan a Burdick-Will (2017) na základě analýzy příměstských oblastí v USA potvrzují obavy Smutka (2017), že v oblasti vzdělání a školských služeb je evidentní odlišná kvalita vzdělání v příměstských oblastech a samotných jádrových městech. Guo a kolektiv (2018) popsali další důsledek rezidenční suburbanizace, když zkoumali kvalitu služeb veřejného zdravotnictví v městských a příměstských částech města Šanghaj. Došli k závěrům, že kvalita služeb veřejného zdravotnictví je i po šestiletém pozorování nižší než v městských částech. Tím určili další oblast, která může znamenat pro příměstské oblasti obtíže a případně i nárůst veřejných výdajů, a tím je zdravotnictví. Zdravotnictví zkoumal i Kristof (2018), a to opětovně v suburbánní zóně maďarského města Miskolc, přičemž zjistil, že obyvatelé jsou spokojeni se zdravotními službami, i když jsou poskytovány pouze v základní úrovni. Tím se potvrzuje, že oblast zdravotnictví je v příměstských oblastech řešena a jsou na ní vynakládány veřejné peněžní prostředky. Piotrowska a kolektiv (2018) se v rámci zdravotnictví zaměřili na dostupnost stomatologické péče, avšak z hlediska komparace příměstského a ryze venkovského osídlení. Jejich závěry potvrzují, že v příměstském osídlení mají obyvatelé větší pravděpodobnost dostupnosti stomatologické služby, než ve venkovských oblastech. Lze usuzovat, že v některých oblastech veřejných služeb vliv rezidenční suburbanizace může mít na rozvoj obcí i pozitivní vliv.

Do příměstských oblastí postkomunistických měst přichází především mladší produktivní obyvatelstvo (Temelová, Novák, Jíchová, 2016), které se zpravidla řadí do vyšších příjmových skupin obyvatelstva. Vyjma skutečnosti, že naleznou alespoň základní kvalitu lokálních veřejných služeb, také především očekávají, že naleznou bezpečné a příhodné místo k životu. To zavádá další výdajové položce - bezpečnosti. Nemeškal a Jíchová (2018) se zabývali prostorovým rozložením trestné činnosti v České republice, přičemž potvrdili spojitost struktury kriminality s procesem rezidenční suburbanizace. Tuto skutečnost dokázali na trestném činu vloupání, kdy nejvyšší prokázaná četnost tohoto druhu trestné činnosti byla z hlediska komplexní územní analýzy hlavního města Prahy evidována v oblasti jižních a jihovýchodních suburbií. Temelová, Novák a Jíchová (2016) obdobně prokázali majetkovou trestnou činnost v příměstských oblastech, avšak i přes tuto skutečnost dodávají, že se obyvatelé suburbií cítí bezpečně. Z hlediska struktury populace Temelová, Novák a Jíchová (2016) uvádí, že do příměstských obcí zpravidla přichází mladí lidé, kteří zde zakládají rodiny, což je další důležitý aspekt vedoucí k navyšování výdajových položek obecních rozpočtů. Dle Coll a Villanueva (2017) tyto změny v oblasti struktury obyvatelstva povedou ke zvyšování výdajů obcí v oblasti sportu a zájmových činností, což potvrzuje i Kopáček a Horáčková (2018), kteří dodávají, že toto mladé obyvatelstvo reprezentuje generaci Y, která je charakteristická upřednostňováním svého volného času nad pracovním vyčerpáním, tudíž lze usuzovat, že aktivity spojené s volným časem, příkladem místní kulturní programy, budou vyhledávat i kolem svého nového bydliště.

Komplexně a jednotně nelze určit, s jakými obtížemi se obce potýkají v důsledku rezidenční suburbanizace, a které činnosti přináší zvyšování výdajů v obecních rozpočtech. Lze však na základě četnosti výskytu obtíží v jednotlivých studiích předpokládat, že problematickou oblastí bude doprava (údržba pozemních komunikací, zvyšování kapacit příměstské veřejné dopravy), vzdělání a školské služby (pokles investic a zhoršení kvality této služby), zdravotnictví (základní ambulantní péče), sport a zájmové činnosti (sportovní vyžití, dětská hřiště) či kultura (místní kulturní programy) a bezpečnost (zabezpečení území).

3. Metodika a data

Ústecký kraj je jedním z vyšších územních samosprávných celků České republiky. Jedná se o kraj, který z hlediska funkčních vazeb mezi sídly je přirozeně polycentrický, jelikož se na jeho území nachází celkem pět jádrových měst s počtem obyvatel kolem 50 000 a více, přičemž všechna tato města jsou dle zákona o obcích statutárními městy (zákon č. 128/2000 Sb.). Jmenovitě statutárními městy, které byly předmětem výzkumu, byly Děčín, Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem jako jádrová města a obce v jejich zázemí, které byly pro účely výzkumu kategorizovány dle příslušnosti k jednotlivým suburbánním zónám. Suburbánní zóny jednotlivých statutárních měst byly pro účely výzkumu vymezeny dojezdovou vzdáleností (Smutek, 2016), a to hodnotou maximálně 25 minut z centra obce od centra statutárního města. Pro zjištění souboru obcí, které se nachází v této dojezdové vzdálenosti, bylo využito aplikace Mapy.cz. V případě, že se některá z obcí nacházela ve dvou suburbánních zónách, tak byla zařazena do suburbánní zóny statutárního města, do něhož byl čas dojezdu nižší. Pokud bylo zjištěno, že suburbánní zóna svým vymezením zasahuje do jiného kraje či za hranice České republiky, tak předmětné obce mimo Ústecký kraj nebyly zahrnuty do výzkumu.

Ze souboru 349 obcí Ústeckého kraje (z celkové počtu 354 obcí v kraji bylo 5 obcí vyjmuty, jelikož se jednalo o jádrová statutární města) se po analýze obcí z hlediska dojezdů do jednotlivých suburbánních zón začlenilo celkem 176 obcí (50,4 % analyzovaných obcí). Suburbánní zónu Ústí nad Labem tvořilo 51 obcí, u Chomutova to

bylo 34 obcí. Následně u Mostu s Teplic suburbánní zónu tvořilo shodně 31 obcí a nejméně obcí bylo evidováno u Děčína, a to 29. Zbylé obce kraje byly z výzkumu vyřazeny, jelikož se dá předpokládat, že vyšší dojezdová vzdálenost bude zapříčínovat vyšší míru rurálního charakteru a menší vlivy rezidenční suburbanizace na tyto obce. Kategorizované obce dle příslušnosti k jednotlivým suburbánním zónám předmětných statutárních měst byly dále podrobeny analýze intenzity rezidenční suburbanizace, a to formou výpočtu tzv. modifikovaného multikriteriálního indikátoru (Kopáček, Horáčková, 2018). Výpočet modifikovaného multikriteriálního indikátoru byl dán vzorcem a tvořen dílčími indikátory, a to:

- **Změna počtu obyvatel.** Tento ukazatel reflektoval relativní změnu počtu obyvatel za desetileté období, a to od 31. 12. 2006 od 31. 12. 2016, přičemž jako výchozí báze (100 %) byl brán rok 2006.
- **Změna plochy půdy urbanizovaného charakteru.** Výpočet ukazatele byl založen na výpočtu změny podílu urbanizované plochy na celé výměře obce za období deseti let od 31. 12. 2006 do 31. 12. 2016, přičemž pozornost byla věnována složkám půdy, které lze označit jako urbanizované - zastavěné plochy a nádvoří, zahrady a ostatní plochy (Šilhánková, 2010).
- **Intenzita bytové výstavby.** Výpočet ukazatele byl založen na průměru deseti ročních hodnot, které jsou podílem celkového počtu dokončených bytů a počtem obyvatel v obci, a to od roku 2007 do roku 2016.
- **Změna počtu ekonomických subjektů.** Výpočet tohoto ukazatele byl analogický k výpočtu změny počtu obyvatel, avšak s tím rozdílem, že základní bázi výpočtu (100 %) byl rok 2013, a tak nebyla analyzována zamýšlená relevantnější desetiletá časová řada, ale pouze časová řada tříletá. Důvodem byla změna metodiky pro zpracování dat ze strany Českého statistického úřadu v roce 2013, a tak nejsou data v desetileté časové řadě zcela komparovatelná. Ovšem vzhledem k faktu, že tento indikátor má pro předmětnou problematiku spíše okrajový (doplňkový) charakter, tak kratší časová řada není překážkou.

Hodnoty jednotlivých dílčích indikátorů byly následně normovány, a to tak, že u každého dílčího indikátoru byla obci s nejvyšší hodnotou přiřazena hodnota 100 a naopak obci s nejnižší hodnotou byla přiřazena hodnota 0. Na základě takto získaných čtyř normovaných hodnot pro jednotlivé dílčí indikátory byl jejich aritmetických průměrem vypočítán modifikovaný vícekriteriální ukazatel, a to pro všech 176 analyzovaných obcí, přičemž dle hodnoty modifikovaného vícekriteriálního ukazatele byly obce seřazeny sestupně dle míry intenzity územního rozvoje obce, respektive mírou intenzity rezidenční suburbanizace. Na první místo byla zařazena obec, která dosáhla nejvyšší intenzity územního rozvoje ze všech pěti suburbánních zón. Pro další fázi výzkumu takto seřazený soubor obcí sloužil jako podklad, a to k oslovení starostů s žádostí o rozhovor u obcí, které dle metodiky výzkumu vykazovaly nejvyšší míru intenzity rezidenční suburbanizace.

S žádostí o rozhovor dle výše uvedených kritérií bylo v průběhu období červen až září 2018 osloveno celkem 25 obcí, přičemž rozhovor předběžně přislíbilo 17 starostů. Následně se však podařilo rozhovor uskutečnit ve 14 obcích. Ve 3 obcích, kde byl rozhovor přislíben, se nepodařila jeho realizace, a to zpravidla z důvodu pracovní zaneprázdněnosti starosty obce. Se starosty byl veden rozhovor polostrukturovaného formátu obsahující 13 otázek s časovou dotací do 30 minut. Rozhovory byly v terénu prováděny vždy jedním tazatelem, přičemž celkově byly tazatelé pouze dva, aby se zajistila co nejvyšší míra stejného vedení a průběhu rozhovorů. Tazatel se starostou obce vedl vždy na základě připravených otázek rozhovor týkající se oblasti obyvatelstva a územního rozvoje obce.

Tab. 1: Obce, ve kterých se uskutečnil rozhovor se starostou

Obec	IČZUJ	suburbánní pás	termín rozhovoru
Domašín	563048	Chomutov	26. 6. 2018
Droužkovice	563056	Chomutov	21. 6. 2018
Háj u Duchcova	567523	Teplice	18. 6. 2018
Hrobčice	567566	Teplice	18. 6. 2018
Hrušovany	563072	Chomutov	9. 7. 2018
Kámen	546453	Děčín	17. 7. 2018
Lhotka nad Labem	565113	Ústí n. L.	30. 7. 2018
Spořice	563340	Chomutov	28. 8. 2018
Srbice	567833	Teplice	1. 8. 2018
Strupčice	563358	Chomutov	11. 9. 2018
Tisá	568309	Ústí n. L.	8. 6. 2018
Vlastislav	565873	Ústí n. L.	11. 6. 2018
Výsluní	563498	Chomutov	26. 6. 2018
Žim	567884	Ústí n. L.	18. 7. 2018

Zdroj: vlastní výzkum a zpracování

Klíčovou otázkou pro tento výzkum se stala otázka, zda obec musela z důvodu rezidenční suburbanizace výrazně navyšovat kapacity, respektive, zda řeší problémy v oblasti občanské vybavenosti či technické infrastruktury. Na

základě znalosti prvku propojujícího oblast územního rozvoje obce a veřejných financí na úrovni místních samospráv, jímž jsou lokální veřejné služby, bylo možné získané odpovědi z rozhovorů týkající se občanské vybavenosti a technické infrastruktury rozklíčovat a odpovědět tak na hlavní cíl výzkumu. Tímto postupem byly identifikovány nejvýznamnější změny na výdajových stranách rozpočtů obcí Ústeckého kraje zasažených rezidenční suburbanizací.

Definice občanské vybavenosti a technické infrastruktury byly pro tento výzkum převzaty ze stavebního zákona České republiky (zákon č. 183/2006 Sb.). Občanskou stavbou se rozumí pozemky a stavby, které svým účelem slouží například zdraví, sociální péči, kulturnímu rozvoji aj. Technickou infrastrukturou jsou myšlena vedení, stavby a zařízení sloužící například jako vodovod, čistírna odpadních vod, zásobník plynu aj. (zákon č. 183/2006 Sb.). Lokální veřejné služby, jakožto prvek propojující oblast územního rozvoje obce a veřejných financí na úrovni místní samosprávy, jsou pro tento výzkum definovány jako schopnost veřejného sektoru uspokojit společenské potřeby na místní úrovni (Saussier, de Brux, 2018). Následně využívané členění lokálních veřejných služeb bylo převzato ze zákona o obcích České republiky (zákon č. 128/2000 Sb.), kdy obce v rámci své samostatné působnosti na svém území zajišťují pro obyvatele základní lokální veřejné služby týkající se konkrétně bydlení, zdraví, sociální péče, dopravy a spojů, vzdělání a výchovy, kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku (zákon č. 128/2000 Sb.). Rozpočtovým výdajem územní samosprávy se rozumí výdaje, které byly zaříděny podle rozpočtové skladby, která třídí příjmy a výdaje podle odvětví. Odvětvové hledisko třídí jednotlivé příjmy a výdaje dále do čtyř postupně se rozvíjejících segmentů, kdy nejširším segmentem je tzv. skupina, následují oddíly, pododdíly a paragrafy. Pro reálnou vypovídající schopnost bylo v tomto výzkumu užito členění pouze do úrovně oddílů (vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb.).

4. Výsledky a diskuze

Nejčtenějším výdajovým odvětvím byla starosty určena položka vodního hospodářství, což se z pohledu reálného vybavení obce týkalo nejčastěji kanalizace a čistíren odpadních vod, kdy v důsledku nárůstu počtu obyvatel v obci a výstavby nových obytných jednotek je nutné zvyšovat kapacitu kanalizační sítě. Starosty byla taktéž vyhodnocena za nejnaléhavější a nejnáročnější investici, z pohledu finančního i administrativního, kterou v důsledku rezidenční suburbanizace museli urychleně realizovat. Investiční akci nejčastěji řešili formou spoluúčasti, kdy část prostředků tvořily dotace a část financovaly obce vlastními zdroji, ať ve formě úvěru či případně rezerv, čímž investice způsobila u některých obcí zadlužení. Jako druhým výdajovým odvětvím, které je rezidenční suburbanizací nejvíce zasaženo, je odvětví předškolního vzdělávání, kdy z hlediska vybavenosti obce se jedná o mateřské školy, u nichž bylo nutné z důvodu nově příchozího obyvatelstva rozšiřovat kapacity. Pouze na základě této skutečnosti však nelze jednoznačně vyvrátit závěry Smutka (2017) a Logana a Burdick-Willia (2017), kteří tvrdí, že dochází z důvodu rezidenční suburbanizace k poklesu investic do oblastí vzdělávání. Pro jednoznačné vyvrácení jejich závěrů by bylo potřeba provést hlubší analýzu. Z rozhovorů se starosty vyplynulo, že po zkapacitnění kanalizace a čistíren odpadních vod se jedná o druhou nejnaléhavější investici, kterou v důsledku rezidenční suburbanizace musí realizovat. Z rozhovorů však nebylo identifikováno, že by tato investice výraznějším způsobem narušila hospodaření obcí. Třetím výdajovým odvětvím, u něhož nastal nárůst ve vynakládání veřejných prostředků obcemi, je odvětví pozemních komunikací. V důsledku dojíždění obyvatel do jádrových měst nastal nárůst osobních automobilů v obcích, což zapříčinilo vyšší využívání pozemních komunikací. V důsledku většího opotřebení je nutné vynakládat více prostředků na jejich údržbu. Údržba pozemních komunikací byla starosty často zmiňována jako významný, některými dokonce za velice významný důsledek rezidenční suburbanizace, se kterým se musejí potýkat formou vynakládání peněžních prostředků. V důsledku nárůstu počtu osobních automobilů v obci je nutné rozšiřovat komunikace či vytvářet zcela nové plochy k parkování, čímž se potvrzují i závěry Smutka (2017), Yonga a kol. (2016), Maceškové a Ouředníčka (2008). Z rozhovorů vyplynulo, že se jedná o palčivý problém, který není prozatím nijak legislativně regulován a veškeré náklady nese obec. Parkování obyvatel obce na veřejném prostranství, zpravidla na vozovce před domem, nikoliv na svém soukromém pozemku, zpravidla i zhoršuje bezpečnost dopravy v obci. Předposledním (čtvrtým) nejčtenějším výdajovým odvětvím je ochrana životního prostředí, konkrétně změna technologie vytápění, kdy se z pohledu technické vybavenosti jedná o infrastrukturu pro distribuci zemního plynu, kterou je nutné ve skupině obcí vytvořit či v jiné skupině obcí navýšit kapacitu stávající infrastruktury, jelikož nově příchodící obyvatelstvo vytváří tlak na obce z důvodu zvyku dostupnosti zemního plynu ve svých původních městských obydlí. Starostové uvedli, že tato investiční akce je naplánovaná, ale bude realizována buď až po ukončení důležitějších investic (zkapacitnění kanalizace a čistíren odpadních vod, údržba místních komunikací aj.) či až v situaci zesílení poptávky ze strany občanů. Posledním výdajovým odvětvím je sport a zájmová činnost, kdy z pohledu občanské vybavenosti se jedná o dětská a fotbalová hřiště, kulturních domů apod., kdy je nutné buď jako nové vybudovat, případně stávající zrekonstruovat, čímž se potvrdily závěry Coll a Villanueva (2017), ale také Kopáčka a Horáčkové (2018), kdy je zde zřejmý tlak nově příchodících mladých obyvatel na budování zázemí pro trávení volného času. Starostové uvedli, že v tomto případě se nejedná o typ investic, které by bylo nyní potřeba nezbytně

realizovat. Investice jsou však naplánované a v případě volných peněžních prostředků či vypsání dotačního titulu by ze strany obcí byl zájem o modernizaci současného sportovního a kulturního zázemí, či jeho rozšíření.

Tab. 2: Nejčtenější důsledky rezidenční suburbanizace vytvářející tlak na výdaje místních samospráv

Identifikované důsledky rezidenční suburbanizace	Typ veřejné infrastruktury	Druh lokální veřejné služby	Odvětvové členění výdajů	Četnost odpovědí
kanalizace, čistička odpadních vod-navýšení kapacit	technická	bydlení	vodní hospodářství	11
materšské školy - navýšení kapacit	občanská	vzdělání a výchova	předškolní a základní vzdělávání	7
místní pozemní komunikace-údržba	dopravní	doprava a spoje	pozemní komunikace	7
nárůst osobních automobilů - nedostatek parkovacích míst	dopravní	doprava a spoje	pozemní komunikace	5
plynifikace - zkapacitnění stávající, budování nové	technická	bydlení	ochrana životního prostředí (změna technologie vytápění)	4
sportovní a kulturní zázemí - rozšíření a modernizace	občanská	kulturní rozvoj	sport a zájmová činnost	4

Zdroj: vlastní výzkum a zpracování

Oproti závěrům Pronella a kol. (2018) se nepotvrdily obtíže spojené s nedostatečnými kapacitami veřejné autobusové dopravy obsluhující obce v suburbánních zónách. Starostové na tuto problematiku byli také dotazováni a 9 ze 14 starostů odpovědělo, že z pohledu veřejné autobusové dopravy ve své obci nevnímají obtíže. Domnívají se, že kapacity i frekvence spojů autobusu v obci je uspokojivá, což potvrzuje závěry Kristofa (2018), který také v maďarském prostředí nepozoruje v této oblasti komplikace. Pouze jeden starosta obce uvedl, že by obyvatelé uvítali větší frekvenci příměstské veřejné dopravy v obci, avšak tuto situaci nepovažuje za problém k intenzivnímu řešení. Nutno však dodat, že z pohledu českých obcí se nejedná o jejich výdajovou položku, jelikož veřejnou autobusovou dopravu zajišťuje pro obce vyšší územně samosprávný celek (kraj). Starostové analyzovaných obcí Ústeckého kraje taktéž nevnímají obtíže v oblasti zdravotnictví. Starostové uvedli, že základní zdravotní péče je řešena spádovostí, neboli služby zajišťuje pro menší obce, co do počtu obyvatel, obce větší, případně občané obce dojíždějí za zdravotní péčí do jádrového města. Opět se tak potvrdily závěry Kristofa (2018), který v maďarských prostředí také nevnímá nespokojenost obyvatel se zdravotní péčí v příměstských oblastech a zároveň potvrzuje, že je zde poskytována pouze základní zdravotní péče. Závěrem i 6 ze 14 starostů uvedlo, že bezpečnost situace v jejich obci je dobrá a nezhoršuje se, což koresponduje s výsledky výzkumu Nemeškala a Jíchové (2018), kteří tvrdí, že v důsledku suburbanizace nedochází v obcích ke zhoršení bezpečnostní situace. Zhodnocení jednotlivých důsledků suburbanizace pohledem starostů z hlediska naléhavosti je shrnuto v následující tabulce (tab. 3).

Tab. 3: Zhodnocení míry významnosti důsledků rezidenční suburbanizace na rozpočty obcí

Identifikované důsledky rezidenční suburbanizace	Hodnocení důsledků rezidenční suburbanizace				pořadí naléhavosti
	nutné řešit naléhavě	bylo by vhodné řešit	není třeba řešit	v rozhovoru nezminěno	
kanalizace, čistička odpadních vod-navýšení kapacit	X (10)	X (1)	X (1)	X (2)	1.
materšské školy-navýšení kapacit	X (7)			X (7)	2.
místní pozemní komunikace-údržba	X (3)	X (4)		X (7)	3.
nárůst osobních automobilů - na pozemních komunikaci, nedostatek parkovacích míst	X (5)		X (1)	X (8)	4.
plynifikace - zavádění, nedostatečná kapacita stávající		X (4)		X (10)	5.
sportovní a kulturní zázemí - rozšíření a modernizace		X (4)	X (5)	X (6)	6.
zdravotní služby			X (5)	X (9)	7.
kriminalita v obci			X (6)	X (8)	8.
příměstská veřejná doprava-navýšení kapacity spojů		X (1)	X (9)	X (4)	9.

Zdroj: vlastní výzkum a zpracování

5. Závěr

V 90. letech 20. století započal v České republice proces rezidenční suburbanizace, který začal měnit prostorové uspořádání sídel z hlediska obyvatelstva ve vztahu jádra a zázemí. Změna především nastala v oblastech kolem měst, a to vznikem tzv. suburbánních zón. Procesem rezidenční suburbanizace se do obcí nacházejících se v těchto oblastech začalo přestěhovávat nové obyvatelstvo, které z důvodu vidiny kvalitnějšího bydlení v příznivějším životním prostředí opouštělo jádrové město. Příliv nových obyvatel a častá vysoká intenzita bytové výstavby způsobila neplánované navýšování výdajů v rozpočtech takto zasažených obcí. Na základě těchto poznatků bylo hlavním cílem výzkumu identifikovat nejvýznamnější změny na výdajových stranách rozpočtů obcí v suburbánních zónách statutárních měst Ústeckého kraje, které vznikly vlivem procesu rezidenční suburbanizace. Prostřednictvím rozhovorů se starosty obcí na téma obyvatelstvo a územní rozvoj byly zjištěny základní poznatky o změnách v oblasti občanské vybavenosti a technické infrastruktury. Konkrétně bylo na analyzovaném vzorku obcí zjištěno, že v důsledku rezidenční suburbanizace bylo potřeba zkapacitnit vybavenost obce, a to z hlediska občanské vybavenosti, konkrétně v oblasti mateřských škol, zázemí pro sport a zájmové činnosti a dále z hlediska technické infrastruktury kanalizace, čistírna odpadních vod a plynofikace. Tímto zjištěním se potvrzuje pracovní hypotéza, že obce pod tlakem rezidenční suburbanizace musí řešit navýšování kapacit jak v oblasti občanské vybavenosti, tak i technické infrastruktury. Ovšem nad rámec hypotézy ještě z rozhovorů vyplynula i potřeba zvyšování kapacity v další oblasti, a to konkrétně v oblasti dopravní infrastruktury, kdy starostové konstatovali v čase zvyšující se nároky na kapacitu parkovacích ploch z důvodu zvyšující se míry automobilizace obyvatelstva a s tím spojené zvýšené náklady na údržbu pozemních komunikací. Na základě zjištění výzkumu je patrné, že v analyzovaných obcích je nutné v identifikovaných oblastech občanské a technické vybavenosti uskutečňovat pro naplnění jejich aktuálních potřeb investiční záměry, nebo alokovat více prostředků do výdajových odvětví rozpočtů obcí. Za nejnaléhavější investici, kterou v důsledku rezidenční suburbanizace museli starostové obcí realizovat, bylo zvyšování kapacit kanalizace nebo čističek odpadních vod, kdy tento investiční záměr označili i jako nejnákladnější a administrativně nejnáročnější. Dalšími naléhavými investicemi bylo zvyšování kapacit mateřských škol, údržba místních pozemních komunikací a budování parkovacích míst v obci, kdy poslední zmíněnou investici starostové predikují i jako významný problém pro budoucnost. Zmíněny byly i další investice jako zavádění či navýšení kapacit současné plynofikace, nebo modernizace a rozšíření sportovního a kulturního zázemí obce. Tyto investice dle starostů snesou odklad a budou realizovány až po dokončení naléhavějších investic. Lze tak konstatovat, že v důsledku rezidenční suburbanizace nastávají i výrazné strukturální změny ve výdajových odvětví rozpočtů obcí. Závěry výzkumu mohou dále sloužit jako východisko pro následnou komparaci vývoje výdajových položek rozpočtů obcí v suburbánních zónách měst s obcemi ryze rurálního charakteru, či komparace dostupnosti veřejných služeb v rámci těchto typů obcí.

Literatura

- [1] BELL, D., (1973). *The coming of post-industrial society: a venture in social forecasting*. New York: Basic Books. ISBN 04-65012-81-7.
- [2] COLL, A. G., VILLANUEVA, C. L., (2017). Residential Sprawl in the Barcelona Metropolitan Region: Areas, Actors and Trend. *Papers-Revista de sociologia*, vol. 102, no. 4, pp. 727-760. ISSN 0210-2862. DOI 10.5565/rev/papers.2418.
- [3] GUO, L. J., BAO, Y., LI, S. J., MA, J., SUN, W., (2018). Quality analysis and policy recommendations on the utilization of community basic public health services in urban and suburban Shanghai from 2009 to 2014. *Environmental Science and Pollution Research*, vol. 25, no. 28 (SI), pp. 28206-28215. ISSN 0944-1344. DOI 10.1007/s11356-018-2811-7.
- [4] HLAVÁČEK, P., BUŘT, P., (2018). Spatial differences in the concentration of the investment incentives in Czechia. In *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, pp. 176-181. ISBN 978-80-210-8969-3. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-8970-2018-22.
- [5] HNILÍČKA, P., (2005). *Sídelní kaše. Otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domků*. Praha: ERA vydavatelství. ISBN 978-80-7294-592-4.
- [6] KLADIVO, P., ROUBÍNEK, P., OPRAVIL, Z., NESVADBOVÁ, M., (2015). Suburbanization and local governance - positive and negative forms: Olomouc case study. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, vol. 21, no. 27, pp. 95-105. ISSN 1732-4254. DOI 10.1515/bog-2015-0007.
- [7] KOPÁČEK, M. (2018). Obstacles and problems in land-use planning for municipalities in rural areas of the Czech Republic. *Mladá věda/Young Science*, vol. 6, no. 5, pp. 92-102. ISSN 1339-3189.
- [8] KOPÁČEK, M., HORÁČKOVÁ, L., (2018). Mladí lidé a trh práce: případová studie regionů ve státech Visegrádské skupiny. In *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, pp. 78 - 85. ISBN 978-80-210-8969-3. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-8970-2018-9.

- [9] KRISTOF, A., (2018). The Impact of Suburbanization on Social Differentiation in Hungary: a Case Study of the Miskolc Agglomeration. *Geographica Pannonica*, vol. 22, no. 3, pp. 176-188. ISSN 0354-8724. DOI 10.5937/22-17081.
- [10] LOGAN, J. R., BURDICK-WILL, J., (2017). School Segregation and Disparities in Urban, Suburban, and Rural Areas. *ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 674, no. 1, pp. 199-216. ISSN 0002-7162. DOI 10.1177/0002716217733936.
- [11] MACEŠKOVÁ, M., OUŘEDNÍČEK, M., (2008). Dopad suburbanizace na daňové příjmy obcí. *Obec a finance*, vol. 13, no. 1, pp. 28-29. ISSN 1211-4189.
- [12] MARKVART, J., (2010). *Koncepce územního rozvoje České republiky, kapitola B – Koncepce územního rozvoje ČR, B.1 Pojetí územního rozvoje. Ústav územního rozvoje*. [online]. [2019-01-09]. Dostupné z: <https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaB/B1-20101021.pdf>.
- [13] NEMEŠKAL, J., JÍCHOVÁ, J., (2018). The Spatial Pattern of Crime in the Czech Republic. *Demografie*, vol. 60, no. 2, pp. 124-139. ISSN 0011-8265.
- [14] OUŘEDNÍČEK, M., (2002). *Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu*. Webový portál Suburbanizace. ISSN 1803-8239. [online]. [2018-12-09]. Dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/01teorie-suburbanizace.htm>.
- [15] OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., MACEŠKOVÁ, M., NOVÁK, J., PULDOVÁ, P., ROMPORTL, D., CHUMAN, T., ZELENDOVÁ, S., KUNCOVÁ, I., (2008). *Suburbanizace.cz*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-86561-72-1.
- [16] PIOTROWSKA, D. E., PEDZINSKI, B., JANKOWSKA, D., HUZARSKA, D., CHARKIEWICZ, A. E., SZPAK, A. S., (2018). Socio-economic inequalities in the use of dental care in urban and rural areas in Poland. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, vol. 25, no. 3, pp. 512-516. ISSN 1232-1966. DOI 10.26444/aaem/89917.
- [17] PRONELLO, C., LONGHI, D., GABORIEAU, J. B., (2018). Smart Card Data Mining to Analyze Mobility Patterns in Suburban Areas. *Sustainability*, vol. 10, no. 10. ISSN 2071-1050. DOI 10.3390/su10103489.
- [18] SAUSSIER, S., DE BRUX, J., (2018). *The Economics of Public-Private Partnerships: Theoretical and Empirical Developments*. Berlin: Springer International Publishing. ISBN 978-3-319-68050-7. DOI 10.1007/978-3-319-68050-7.
- [19] SMUTEK, J., (2016). *Wpływ suburbanizacji na budżety gmin w strefie oddziaływania wielkich miast w Polsce*. [disertační práce]. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński.
- [20] SMUTEK, J., (2017). Change of municipal finances due to suburbanization as a development challenge on the example of Poland. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, vol. 37, pp. 139-149. ISSN 1732-4254. DOI 10.1515/bog-2017-0030.
- [21] ŠILHÁNKOVÁ, V., (2010). *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?* Hradec Králové: Civitas per Populi. ISBN 978-80-904671-3-2.
- [22] TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., JÍCHOVÁ, J., (2016). Safe life in the suburbs? Crime and perceptions of safety in new residential developments in Prague's hinterland, Czech Republic. *European Urban and Regional Studies*, vol. 23, no. 4, pp. 677-696. ISSN 0969-7764. DOI 10.1177/0969776414534254.
- [23] TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J., (2008). *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-114-4.
- [24] VARELA-CANDAMIO, L., MOROLLON, F. R., SEDRAKYAN, G., (2019). Urban sprawl and local fiscal burden: analysing the Spanish case. *Empirica*, vol. 46, no. 1 (SI), pp. 177-203. ISSN: 0340-8744. DOI 10.1007/s10663-018-9421-y.
- [25] Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě ze dne 2. července 2002.
- [26] YONG, L., WENZU, Y., PEILEI, F., YI, P., ZHENGTAO, Z., (2016). Financing China's Suburbanization: Capital Accumulation through Suburban Land Development in Hangzhou. *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 40, no. 6, pp. 1075-1250. ISSN 1468-2427. DOI 10.1111/1468-2427.12454.
- [27] WU, J., (2007). How does suburbanization affect local public finance and communities? *Review of Agricultural Economics*, vol. 29, no. 3, pp. 564-571. ISSN 1467-9353. DOI 10.1111/j.1467-9353.2007.00371.x.
- [28] Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ze dne 12. dubna 2000.
- [29] Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ze dne 14. března 2006.

Příspěvek byl zpracován v rámci studentské grantové soutěže na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP-SGS-2018-45-003-2).